

зазакільного навчання, збільшували кількість стипендіатів тощо. Такі заходи привели до значного збільшення чисельної письменних серед населення і сприяли культурному розвитку його в Бессарабській губернії, та як наслідок Одещини.

Література:

1. Готалов-Готлиб А.Г. Матеріали для історії народного образования в Одессе. – Ч.1 (1801-1870 гг.). – Одесса, 1940.
2. Історія Одеси. Колектив авторів: голов. ред. В.Н. Станко. – Одесса: Друк, 2002 – 560 с.
3. Плесская-Зебольд Э.Г. Одесские немцы. 1803-1912: Научно-популярное издание. – О.: Изд. «ТЭС», 1999. – 520 с.
4. Тадія В.В. Зміст та тенденції розвитку початкової освіти в Бессарабії в 1918-1940 рр. // Перспективи. – Одеса, 1999. – №1 (5). – С. 81-86.
5. Шумілова І. Просвітницька діяльність повітових земств північно-приазовського регіону в др. пол. XIX ст. // Шлях освіти. – 2003. – №3. – С. 47-52.

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

УДК: 378.013+400 (420)

Балабуха К.В.

Автор статті пропонує детальну класифікацію прав для засвоєння іноземного фразеологічного матеріалу, розроблену за сходом співвідношення існуючої класифікації лексичних вправ із специфічними особливостями оволодіння фразеологічним запасом іноземної мови. Означена класифікація призначена для використання у процесі фразеологізації іноземного мовлення майбутніх вчителів іноземної мови.

СИСТЕМА УПРАЖНЕНІЙ ДЛЯ УСВОЄННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧЕСКИХ ЕДИНИЦ АНГЛІЙСЬКОГО ЯЗЫКА

Балабуха Е.В.

Автор статті пропонує подробицю класифікацію упражнень для усвоєння іноземного фразеологічного матеріалу, розроблену на основі соотношення існуючої класифікації лексических упражнень з особливостями оволодіння фразеологічним фондом языка. Описанная класифікація призначена для використання в процесі фразеологізації іноземної мови майбутніх учителів іноземних языков.

SYSTEM OF EXERCISES ON FOREIGN LANGUAGE IDIOMS ACQUISITION

K.V. Balabukha

The author of the article offers a detailed classification of exercises on foreign language idioms which was worked out on the basis of lexical

exercises system correlated with specific character of idiomatic expressions as studying material. The classification described is to be used in the process of enlarging future foreign language teachers' vocabulary with idiomatic expressions.

Засвоєння лексики є центральною проблемою вивчення будь-якої іноземної мови. Проте лексика є тим мовним рівнем, що зазнає впливу цілої низки чинників, які ускладнюють її практичне засвоєння. Зрозуміло, що вивчення фразеології – це найвищий етап оволодіння мовою. Суттєві складності спостерігаються у формуванні стійких, автоматизованих навичок і продуктивних вмінь використання фразеологічних одиниць у мовленні студентів на просунутому етапі, тим більше на початковому етапі навчання іноземної мови. Але залишити без уваги ці одиниці не можна, оскільки вони широко функціонують у розмовному мовленні, у засобах масової інформації. Фразеологічні одиниці набувають особливого значення у підготовці майбутніх учителів іноземної мови до професійно-орієнтованої мовленнєвої діяльності завдяки своєму емоційному забарвленню та національно-культурному компоненту значення.

У ході дослідження проблеми збагачення словника майбутніх учителів іноземної мови фразеологічними одиницями було встановлено, що класифікація лексичних вправ у методичній літературі дотепер не співвіднесена із специфікою оволодіння фразеологічним запасом іноземної мови. Отже завданням цієї статті є утворення класифікації вправ для засвоєння фразеологічних одиниць з урахуванням особливостей та труднощів вивчення цього лексичного матеріалу.

При побудові системи, підсистеми або комплексу вправ, спеціально спрямованих на засвоєння фразеологізмів, ми спиралися на загальну класифікацію лексичних вправ, оскільки фразеологічні одиниці належать до лексичного складу мови. Під системою вправ, слідом за С.Шатіловим ми розуміємо “сукупність необхідних типів, видів і різновидів вправ, які виконуються в такій послідовності і в такій кількості, що враховує закономірності формування навичок і умінь в різних видах мовленнєвої діяльності в їх взаємодії і забезпечують максимально високий рівень володіння мовою” [7:3] В окремих дисертаційних роботах уже були зроблені спроби розробити комплекс вправ для засвоєння фразеологічних одиниць. Синтезування матеріалів досліджень різних авторів та виокремлення різних типів вправ із низки описаних у методичній літературі (А.Безсмертний, І.Бім, Ю.Пассов, І.Рахманов, Н.Скляренко, З.Смірнова) [1], [2], [5], [6] дозволяє вести мову про п'ять основних критеріїв, за якими можуть бути класифіковані лексичні вправи, а саме: за контекстністю - неконтекстністю вживання лексики у вправах; за рівневою характеристикою вживання лексики у вправах (рецептивні, репродуктивно-продуктивні вправи); за видами дій з лексичним матеріалом; за критерієм одномовності – багатомовності; за ступенем комунікативності.

Дотримуючись цих основних критеріїв, ми розробили систему фразеологічних вправ у рамках п'яти класифікаційних схем, що були подані. При цьому, всі вправи, які рекомендується використовувати в практиці навчання фразеологічних одиниць, можуть вписуватися в одну або декілька схем

приведеної вище класифікації. Оскільки за кожним з названих критеріїв у методичній літературі приводиться чимало видів і підвидів вправ, тому видається продуктивним співвіднесення відповідних фразеологічних вправ з цими видами і підвидами.

Подасмо *класифікацію фразеологічних вправ за критерієм контекстності та неконтекстності*. Оскільки фразеологічні одиниці є одним лексичним цілим, то як неконтекстну фразеологічну вправу можна розглядати будь-яке завдання, в якому доводиться оперувати фразеологізмом у позамовному контексті. Перелік видів і підвидів неконтекстних фразеологічних вправ не може бути вичерпним, проте найбільш уживані і методично ефективні вправи все ж повинні бути охоплені. Серед них такі:

- переклад ізольованих одиниць фразеологізмів з іноземної мови на рідну і з рідної мови на іноземну. Особливе місце серед них займає зіставлення еквівалентів фразеологізмів у двох мовах;

- перифрастичні стимули, реакцією на які повинен бути неконтекстний фразеологізм, наприклад: “виразити негативне ставлення до кого-небудь”. - Відповідь: (англ.) *he drives me to distraction* – (укр.) він доводить мене до сказу;

- вид вправ, що одержав у методичній літературі назву “word study”, під якою об’єднуються такі завдання: проаналізувати лексичну одиницю за складовими частинами, розкрити внутрішній образ лексичної одиниці, пояснити її виникнення шляхом логічних міркувань або із залученням культурно-історичного матеріалу. Щодо фразеологізмів, це можуть бути завдання на буквальный переклад компонентів фразеологізму, пояснення процесу переосмислення, визначення сфери діяльності, що була джерелом появи фразеологізму і т. ін.;

- вправи на синонімування з такими підвидами, як: загальнолексична одиниця - фразеологізм, фразеологізм - інший синонім фразеологізму і т. ін.;

- перефразовування з підвидами: привести нефразеологічний перифраз і протилежність - лаконізація вислову за допомогою фразеологізму;

- вправи на групування і перегрупування — один з провідних видів неконтекстних лексичних вправ з підвидами: групування за загальним семантичним елементом, наприклад, групування фразеологізмів, що виражають радісні, позитивні відчуття: *to be on the top of the world, to be all smiles* і др.; групування за структурними, семантичними або функціональними принципами;

- так звані вправи на переліки (enumeration), звичайно з контрольною цифрою, тобто з вказівкою, яка кількість таких ФО повинна бути подана за певною темою. Наприклад, за темою “Освіта” необхідно навести 5 фразеологізмів, які послугують доказом необхідності навчання.

Ми назвали тільки неконтекстні вправи, оскільки до контекстних відносяться всі інші, які подаються за іншими критеріями.

Наступною є *класифікація фразеологічних вправ за рівневою характеристикою вживання фразеологічних одиниць у вправах (рецептивні і репродуктивно-продуктивні вправи)*. Загальною ознакою таких вправ є контекстність. Ми вважаємо доцільним обмежитися розглядом рецептивних вправ, оскільки в самій рецептивності закладена основна дискримінаційна

ознака. До репродуктивно-продуктивних вправ належать всі інші, яких незрівняно більше, але репродуктивність (продуктивність) не є їх провідною ознакою, і тому вони характеризуються за іншими критеріями. Отже, розглянемо види вправ, які не передбачають вживання фразеологізмів в іншомовному експресивному мовленні. Серед них:

- знаходження фразеологізмів у тексті з їх прочитанням та адекватним перекладом на рідну мову;

- знаходження фразеологізмів у тексті з конкретною вказівкою, які семантичні функції ці фразеологізми виконують, при цьому можуть бути подані нефразеологічні синоніми, для яких треба підібрати в тексті фразеологічні еквіваленти;

- аналітико-рецептивні вправи, які можуть зіграти провідну роль у навчанні студентів ситуативної обумовленості фразеологізмів. Цей вид вправ є аналізом запропонованого тексту з обов'язковим проведенням аналітичних дій. Студентам пропонується текст або мікротекст, насичений фразеологічними одиницями, деякі з яких вжиті ситуативно доречно і граматично правильно, а певна кількість - з наявністю помилок. Потрібно виявити і пояснити помилковість вживання словосполучень.

Далі розглянемо *класифікацію фразеологічних вправ за видами дій з матеріалом*. Сюди ми відносимо вправи, що передбачають операцію з фразеологічною одиницею у заданому контексті без зміни; вправи, що передбачають уживання фразеологічних одиниць при внесенні змін до тексту; вправи, в яких треба створити контекст для ізольованої лексичної одиниці, в нашому випадку, фразеологізму. Водночас із цією класифікацією можливо навести й інший перелік дій з лексичним матеріалом, а саме: дії із заміною і підстановкою, перестановкою, доповненням, складання із заданих компонентів, трансформацією та інші. Інша класифікація є переліком навчальних дій за зовнішньою формою мовних вчинків з використанням лексичних одиниць: запитання, відповіді, короткі констатації, зіставлення, заперечення, підтвердження і т. ін. Щодо фразеологічних одиниць можуть бути подані такі види вправ:

- фразеологізація тексту, що передбачає заміну вільних словосполучень фразеологізмами;

- заміна в тексті одних фразеологізмів іншими: синонімами або антонімами;

- доповнення тексту: включення речень із фразеологізмами;

- формулювання висновків за допомогою фраз, що містять фразеологізми;

- відповіді на запитання до тексту з уживанням фразеологізмів, (зокрема, до тексту, що не містить фразеологізми);

- складання запитань до тексту, які включають фразеологізми, що не входять до тексту;

- вправи на перехресний вибір - "matching exercises" (зведення вільних словосполучень та їх фразеологічних еквівалентів у лівій та правій колонках або поєднання речень-посилки та речень-висновків у різних колонках);

- вправи на трансформацію фразеологізмів у тексті.

Наступною є *класифікація двомовних та одномовних фразеологічних вправ*. У процесі фразеологізації мовлення ми враховували, що в

більшості випадків студенти формують іншомовні вислови без актуалізації англійських фразеологізмів у ролі початкових виразників змістових віх своїх мовних вчинків. Це відбувається тому, що ці фразеологізми можуть бути їм невідомі або не є частотно вживаними на уроках з практики мовлення. Отже, фразеологізація мовлення вимагає встановлення еквівалентності насамперед одиниць рідної мови й іншомовних фразеологізмів. При суб'єктивному бажанні зробити своє мовлення багатшим можлива міжмовна інтерференція через наявність стереотипного зв'язку. При перекладі деяких фразеологізмів, що повністю або частково збігаються в рідній і іноземній мовах, чимало студентів орієнтуються на дослівний переклад, що може бути правильним в одних випадках і неадекватним - в інших. Прикладом можуть виступати такі еквіваленти: (укр.) займатися господарством – (англ.) to keep house; (укр.) добре приймати гостей – (англ.) to keep a good house. Це підтверджує високий ступінь ефективності перекладних вправ з рідної мови. Про це стверджує і С.Кузьмін: “спрям до запам'ятовування і засвоєння іноземного слова або фразеологізму лежить через рідне слово і рідний фразеологізм. ... Створення міцного ланцюга, тобто “зв'язку” між двома фразеологізмами – рідним і англійським допомагає перекладачу” [4:28].

Проте численними є випадки, коли зародження вислову у внутрішньому мовленні призводить до актуалізації іншомовного фразеологізму, поза перекладом або, принаймні, усвідомлений переклад. Звідси можна дійти висновку, що вправи на частковий переклад не повинні витіснити вправи на перекладовування вільних словосполучень фразеологізмами. Переклад з рідної мови або на рідну мову не є єдиним видом двомовних вправ. Ефективне застосування можуть знайти і такі вправи:

- запитання рідною мовою, що вимагають іншомовної відповіді з фразеологізмом;

- передавання змісту рідномовних текстів іноземною мовою з наданням переліку фразеологізмів для використання. Особливо корисними є тексти, що відображають теми, за якими можлива акумуляція великої кількості ФО, наприклад, публіцистичні тексти про політичні події або педагогічні тексти.

Розглянемо *класифікація фразеологічних вправ за ступенем комунікативності*. У теоретичних роботах із класифікації лексичних вправ критерій ступеня наближеності вправ до природних мовних вчинків посідає чільне місце. Є.Шубін уперше започаткував термін “комунікативні вправи” [8]. Цю лінію незалежно один від одного розвивали Ю.Пассов і П.Гурвич, який намагався виділити ті невід'ємні ознаки, які роблять лексичні, граматичні і фонетичні вправи комунікативними. При цьому, П.Гурвич розрізняв умовно-комунікативні і реально-комунікативні вправи [3]. До умовно-комунікативних належать:

- імітаційні умовно комунікативні, коли студент імітує репліку викладача за структурою, але з іншим змістовним наповненням (наприклад: The Home Secretary was given a dressing down. Відповідь: The chief editor should be given a dressing down.)

- підстановчі, у яких відбувається підстановка фразеологічних одиниць у сприймаючу структуру, наприклад, заперечити висловлюванню викладача із вживанням фразеологізму.

Дотримуючись принципів збагачення словника майбутніх учителів іноземної мови фразеологічними одиницями, один з яких принцип комунікативності, ми надавали суттєвого значення комунікативним вправам у фразеологізації мовлення студентів. При цьому ми не заперечуємо різного пропорціонального наповнення процесу навчання комунікативними вправами окремих видів, оскільки рівень студентів 4 курсу вимагає формування лексико-фразеологічних навичок у різних видах мовленнєвої діяльності. Наводимо приклади завдань комунікативного характеру:

- прореагувати висловом, що містить фразеологічну одиницю, на певні ситуативні передумови, при чому варіантів подібного виду вправ чимало;

- прореагувати на передумови шляхом опису згаданих у них особистих взаємин людей, суб'єктивного переживання мовця можливих наслідків, шляхів надання допомоги, знаходження виходу і т. ін. При цьому студентам може бути поданий список фразеологізмів для вибору або запропонована ініціатива для знаходження фрази з фразеологічною одиницею для реакції;

- такі завдання, як складання ситуативних передумов до фразеологічної одиниці, зокрема, завдання пригадати з особистого досвіду ситуації, до яких могли б бути віднесені конкретні фразеологізми;

- вид вправ, який базується на текстовому матеріалі, запропонованому рідною або іноземною мовами, до якого студент повинен сформулювати своє ставлення, вживаючи фразеологічну одиницю;

- конструювання власного висловлювання (створення відповіді, виступу, діалогу, промови, написання твору) і т. ін.

На нашу думку, всі означені фразеологічні вправи повинні відповідати певним вимогам.

- Наявність мовного матеріалу, дібраного з аутентичних художніх текстів для домашнього читання на старших курсах, та систематизованого за тематичним принципом. Рекомендуються теми, які вивчаються на 4-х курсах факультетів іноземних мов.

- Урахування типових труднощів опанування фразеологічних одиниць, попередження помилок у їх розумінні та вживанні.

- Відсутність потенційно складного граматичного та лексичного матеріалу, окрім фразеологізмів.

- Однотипність комунікативних ситуацій для розуміння, засвоєння фразеологізмів та подальше їх застосування у варіативних ситуаціях.

- Реалізація принципу зростання ступеня складності.

- Забезпечення активної розумово-пізнавальної діяльності студентів.

- Адекватність завдань віковим особливостям, інтересам та іншомовному мовленнєвому досвіду студентів.

Описана класифікація фразеологічних вправ та вимоги до неї були покладені нами в основу моделі засвоєння фразеологічних одиниць, яка складалася з таких рівнів засвоєння фразеології як ознайомлення, первинне закріплення, застосування. Ефективність цієї моделі було доведено за результатами післяекспериментального зрізу, що проводився на 4 курсі факультетів іноземних мов. На базі отриманих результатів дослідження були розроблені методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Література

1. Бессмертный А.З. Контекстуальные упражнения / А.З. Бессмертный / Иностранные языки в школе. - 1963. - №6. - С. 26-32.
2. Бим И.Л. Поход к проблеме упражнений с позиции иерархии целей и задач / И.Л. Бим // Иностранные языки в школе. - 1985. - №5 - С. 30-38.
3. Гурвич П.Б. О сочетании и взаимодействии некоммуникативных и коммуникативных упражнений / П.Б. Гурвич // Проблемы обучения иностранным языкам : сборник статей. - Владимир, 1976. - Т. 12. - С. 3-21.
4. Кузьмин С.С. Идиоматический перевод с русского языка на английский (теория и практика): учебник / Сергей Сергеевич Кузьмин. - М. : Флинта: Наука, 2004. — 312 с.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Ефим Израилевич Пассов. - М. : Русский язык, 1989. - 276 с.
6. Смирнова З.А. Коммуникативные упражнения / З.А. Смирнова // Иностранные языки в школе. - 1965. - №2. - С. 44-52.
7. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе : учебное пособие / С. Ф. Шатилов. — М. : Просвещение, 1986. — 256 с.
8. Шубин Э.П. Типология тренировочных устных упражнений / Э.П. Шубин // Иностранные языки в школе. - 1965. - №1. - С. 13-20.

СМИСЛОВА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ У СИСТЕМІ НАУКОВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

УДК: 159.923+159.0.018+124.2

Сласна М.В.

У статті подано короткий огляд стану проблеми смислової репрезентації у системі наукового психологічного знання. У ході дослідження теоретичних та експериментальних добутків зроблено наступні висновки: по-перше, явище смислової репрезентації було предметом розгляду у теоріях відображення, теоріях свідомості, теоріях смислу та теоріях когнітивної діяльності; по-друге, смислова репрезентація не просто перцептивна реакція, але визначення суті об'єкта як його значення для суб'єкта.

Ключові слова: смислова репрезентація, свідомість, образ втілу, смисл, особистісний смисл.

В статті представлено короткий огляд стану проблеми смислової репрезентації в системі наукового психологічного знання. В ході дослідження теоретичних та експериментальних результатів зроблено наступні висновки: во-первых, явление смысловой репрезентации было предметом рассмотрения в теориях отображения, теориях сознания, теориях смысла и теориях когнитивной деятельности, во-вторых, смысловая репрезентация не просто перцептивная реакция, но определение сути объекта как его значения для субъекта.